

Sporun Gençlerde Şiddet ve Akran Zorbalığını Önlemedeki Sosyal Rolü

Emrah Barkın¹

Özet

Spora katılım, gençlerin sosyal davranışlarını şekillendiren ve şiddet ile akran zorbalığı riskini azaltan önemli bir sosyal araç olarak değerlendirilmektedir. Düzenli fiziksel etkinlikler, bireylerin grup içi etkileşimlerini güçlendirmekte, iş birliği ve takım ruhunu desteklemekte ve sosyal sorumluluk ile empati becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu süreç, gençlerin çatışma çözme ve duygusal kontrol kapasitelerini artırarak olumsuz davranışların yönetilmesine imkân tanımaktadır.

Takım sporları ve yapılandırılmış spor ortamları, öğrencilerin güvenli ve kurallara dayalı sosyal etkileşimlerde bulunmalarını sağlamaktadır. Bu ortamlar, adil oyun, karşılıklı saygı ve iş birliği normlarının öğrenilmesini desteklemekte, zorbalık davranışlarının ortaya çıkma olasılığını azaltmaktadır. Spor yoluyla kazanılan özgüven ve duygusal düzenleme becerileri, gençlerin agresif ve saldırgan davranışlara karşı koruyucu bir mekanizma geliştirmelerini mümkün kılmaktadır.

Okul ve toplum temelli spor programları, gençlerin sosyal becerilerini güçlendiren ve zorbalık davranışlarını azaltan sistematik müdahaleler olarak işlev görmektedir. Bu programlar, bireylerin sosyal etkileşimleri üzerinde olumlu etkiler sağlamakta, grup aidiyeti ve dayanışma bilincini artırmakta ve güvenli bir sosyal ortamın oluşmasına katkı sunmaktadır.

Sonuç olarak, spor katılımı, gençlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sağlıklı sosyal gelişim göstermelerinde kritik bir rol oynadığı ifade edilebilir.

1 Orcid: 0000-0003-1519-9254

Gençlik Döneminde Şiddet ve Akran Zorbalığı: Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Gençlik dönemi, bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal dönüşümlerinin yoğunlaştığı; kimlik oluşumu, sosyal aidiyet ve akran ilişkilerinin belirleyici hâle geldiği bir gelişim evresi olarak değerlendirilmektedir. Bu süreçte akran grupları, bireyin sosyal öğrenme ve davranış kalıplarını şekillendiren önemli bir çevresel unsur niteliği taşımaktadır. Akran ilişkilerinin güçlendiği bu dönemde, şiddet ve akran zorbalığı gibi olumsuz sosyal deneyimler daha görünür hâle gelmekte ve gençlerin psikososyal uyum süreçlerini doğrudan etkileyebilmektedir (Steinberg, 2014).

Akran zorbalığı kavramı, ilk kez sistematik biçimde Dan Olweus tarafından ele alınmış ve zorbalık davranışı; kasıtlı biçimde zarar verme amacı taşıyan, tekrar eden ve taraflar arasında güç dengesizliği bulunan saldırgan davranış örüntüsü olarak tanımlanmıştır (Olweus, 1993). Bu yaklaşım, zorbalığı sıradan akran çatışmalarından ayıran üç temel unsuru vurgulamaktadır: süreklilik, kasıtlı zarar verme ve güç eşitsizliği. Literatürde zorbalık; fiziksel saldırganlık, sözel taciz, sosyal dışlama ve günümüzde giderek yaygınlaşan siber zorbalık biçimleri üzerinden sınıflandırılmaktadır (Espelage ve Swearer, 2003). Bu durum, zorbalığın fiziksel şiddetle sınırlı olmayıp psikolojik ve sosyal boyutlar içeren çok yönlü bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Zorbalığın kuramsal temellerini açıklamada en sık başvurulanan yaklaşımlardan biri, bireyin gelişimini çevresel sistemlerle birlikte değerlendiren ekolojik yaklaşımdır. Bu perspektif, Urie Bronfenbrenner tarafından geliştirilen ekolojik sistemler kuramına dayanmaktadır ve zorbalık davranışlarının aile, okul ortamı, akran grupları ve daha geniş toplumsal yapıların etkileşimi sonucunda ortaya çıktığını savunmaktadır (Bronfenbrenner, 1979). Bu çerçevede zorbalık, bireysel özelliklerin yanı sıra sosyal bağlam tarafından şekillenen bir davranış örüntüsü olarak değerlendirilmektedir.

Bir diğer açıklayıcı yaklaşım ise, davranışların gözlem ve model alma yoluyla öğrenildiğini ileri süren sosyal öğrenme kuramıdır. Albert Bandura tarafından geliştirilen bu kurama göre, gençler çevrelerinde gözlemledikleri saldırgan davranışları içselleştirerek benzer davranış kalıpları geliştirebilmektedir (Bandura ve Walters, 1977). Okul ortamında zorbalık davranışlarının bazen sosyal statü kazandırıcı bir araç olarak algılanması, bu davranışların akran grupları içinde yeniden üretilmesine zemin hazırlayabilmektedir. Ayrıca zorbalık davranışlarının ortaya çıkışını açıklayan yaklaşımlar arasında yer alan genel gerilim kuramı, bireyin yaşadığı stres ve engellenme deneyimlerinin saldırgan davranışlara yönelimi artırabileceğini ileri sürmektedir. Bu kuramın öncülerinden Robert Agnew, bireyin yaşadığı sosyal baskı ve başarısızlık deneyimlerinin öfke ve

saldırganlık gibi tepkiler üretebildiğini belirtmektedir (Agnew, 2017). Ergenlik döneminde artan akademik beklentiler, sosyal kabul görme ihtiyacı ve kimlik arayışının yarattığı baskı ortamı, zorbalık davranışlarının gelişimine katkıda bulunabilmektedir. Araştırmalar, zorbalık deneyimine maruz kalan gençlerin akademik başarılarında düşüş, kaygı düzeylerinde artış, sosyal uyum problemleri ve uzun vadede ruh sağlığı sorunları yaşayabildiklerini göstermektedir (Hong, Espelage ve Sterzing, 2014).

Okul ve Spor Ortamlarında Zorbalığın Ortaya Çıkış Dinamikleri

Okul ve spor ortamları, gençlerin sosyal etkileşimlerinin yoğunlaştığı, kimlik gelişimi ve grup ilişkilerinin belirginleştiği alanlardır. Bu bağlam, zorbalık davranışlarının hem ortaya çıkış dinamiklerini şekillendiren hem de sürdürülmesine katkı sunan çok boyutlu süreçleri barındırmaktadır. Zorbalık, tekrarlanan fiziksel, sözel veya psikolojik baskı ve güç dengesizliği içeren davranışları ifade eder ve okul ortamında öğrenciler arasında sistematik bir biçimde gözlenmektedir (Özdinçer Arslan ve Savaşer, 2009).

Okul bağlamında zorbalığın ortaya çıkış dinamikleri, bireysel özellikler ve çevresel faktörlerin etkileşimi üzerinden değerlendirilmektedir. Araştırmalar, okul iklimi, öğretmen tutumları, akran ilişkilerinin niteliği ve öğrenci sosyal yapısının zorbalık davranışlarını etkilediğini göstermektedir. Özellikle okul ikliminin olumsuz olduğu, denetim mekanizmalarının zayıf bulunduğu ortamlarda zorbalık davranışlarının daha sık meydana geldiği bildirilmiştir (Kafalı, 2024). Okul iklimi ve öğretmen müdahaleleri, zorbalığın frekansını ve sürekliliğini doğrudan etkileyen faktörlerdir. Etkili bir okul iklimi öğrenciler arası etkileşimleri düzenlerken, zayıf iklim zorbalık davranışlarının normalleşmesine olanak sağlamaktadır (Kafalı, 2024).

Sosyal etkileşim kuramları, zorbalığın ortaya çıkış dinamiklerini açıklamada önemli bir çerçeve sunar. Akran zorbalığı, okul bağlamında en yaygın olarak sınıf içi sosyal ilişkilerde, fiziksel ve sözel alanlarda görülmektedir; öğrenciler arası statü farkları, sosyal hiyerarşiler, grup baskısı ve güç dengesizliği zorbalık davranışlarını artıran etkenlerdir (Maden, 2025). Zorbalık, öğrencilerin günlük etkileşimleri sırasında duygusal ve davranışsal tepkilerle şekillenen karmaşık bir süreçtir; davranışların kalıplaşması, güven ilişkilerinin zayıflaması ve öğretmen yok sayma algısı gibi faktörlerin birleşmesiyle güçlenebilir (Özdinçer Arslan ve Savaşer, 2009).

Sporun Sosyalleşme ve Değer Aktarımındaki Rolü

Spor, gençlik döneminde bireylerin fiziksel gelişiminin yanı sıra sosyal becerilerinin ve değer sistemlerinin şekillenmesinde önemli bir araç olarak

görülmektedir. Sosyalleşme süreci, bireyin içinde bulunduğu toplumsal çevreyi öğrenmesi, norm ve değerleri içselleştirmesi ve sosyal rollerini keşfetmesi ile karakterize edilir. Spor ortamları, bu süreçlerin yoğun biçimde yaşandığı alanlar arasında yer almakta ve özellikle takım sporları, bireyler arasında iş birliği, liderlik ve sorumluluk bilinci gibi sosyal becerilerin gelişimini desteklemektedir (Petitpas, Cornelius, Van Raalte ve Jones, 2005).

Sporun değer aktarımındaki rolü, hem formal hem de informal öğrenme süreçleri aracılığıyla ortaya çıkar. Formal süreçler, antrenörlerin veya eğitimcilerin bilinçli olarak belirli davranış normlarını ve etik değerleri öğretmesiyle gerçekleşirken; informal süreçler, takım içi etkileşim, akran modelleme ve grup dinamikleri aracılığıyla öğrenilen davranışları kapsar (Weiss ve Smith, 2002). Bu bağlamda spor, gençlerin toplumsal normları deneyimleyerek içselleştirdiği ve kendi değer sistemlerini geliştirdiği bir sosyalizasyon aracıdır.

Araştırmalar, sporun disiplin, adalet, saygı ve sorumluluk gibi değerlerin pekiştirilmesine katkı sağladığını göstermektedir. Takım sporlarında bireyler performanslarının yanı sıra, takımın başarısı için de çaba göstermeyi öğrenmektedirler. Bu süreç, empati, dayanışma ve paylaşma gibi sosyal değerlerin kazanımını desteklemektedir (Holt, Deal ve Pankow, 2008). Ayrıca, sporun yapılandırılmış rekabet ortamları, kurallara uyma, etik davranış sergileme ve fair-play ilkelerini deneyimleme fırsatı sunarak gençlerin karakter gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Sporun sosyalleşme ve değer aktarımındaki etkisi, aile ve okul ortamlarıyla etkileşim içinde ortaya çıkmaktadır. Ailenin spora verdiği destek, antrenörlerin model davranışları ve okulun spor politikaları, gençlerin spor yoluyla değerleri benimseme sürecini şekillendiren önemli çevresel faktörler arasında yer almaktadır (Camiré, Trudel ve Forneris, 2014). Bu çerçevede spor, fiziksel aktivite veya performans geliştirme aracı olmanın ötesinde, toplumsal ve etik değerlerin deneyimlendiği bir öğrenme ortamı olarak işlev gördüğü söylenebilir.

Takım Sporlarının Aidiyet ve Sosyal Destek Mekanizmaları Üzerindeki Etkisi

Takım sporları, gençlerin bireysel gelişimlerinin yanı sıra sosyal bağlarının güçlenmesine ve topluluk içinde aidiyet duygusunun oluşmasına önemli katkılar sunmaktadır. Aidiyet, bireyin kendisini bir grup veya toplulukla ilişkili hissetmesi ve sosyal bağlantılar yoluyla psikolojik destek alabilmesi olarak tanımlanabilir. Spor, özellikle takım temelli etkinlikler aracılığıyla, gençlerin akranlarıyla etkileşimde bulunmasını ve sosyal destek mekanizmalarını deneyimlemesini kolaylaştırmaktadır (Fraser-Thomas, Côté ve Deakin, 2005).

Takım sporları, sosyal desteğin sağlanmasında çok boyutlu işlevler üstlenir. Öncelikle takım üyeleri arasında karşılıklı güven, empati ve dayanışma gibi sosyal becerilerin gelişimine olanak tanımaktadır. Bu süreç, hem performans hem de psikolojik dayanıklılık üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. Gençler, takım arkadaşlarından aldıkları destek sayesinde stresle başa çıkma, motivasyonlarını artırma ve sosyal problemleri çözme konusunda daha donanımlı hale gelirler (Bruner, Munroe-Chandler ve Spink, 2008).

Araştırmalar, takım sporlarına katılan gençlerde aidiyet duygusunun, bireysel sporlara katılanlara kıyasla daha güçlü olduğunu göstermektedir. Takım sporları, ortak hedefler ve grup içi sorumluluk bilinci yoluyla sosyal normları ve iş birliği becerilerini pekiştirir; bu da bireylerin hem kendi kimliklerini hem de grup kimliğini geliştirmesine katkıda bulunmaktadır (Eime, Young, Harvey, Charity ve Payne, 2013). Ayrıca, spor ortamında sağlanan sosyal destek, zorbalık ve dışlanma gibi olumsuz sosyal deneyimlerin etkilerini azaltıcı bir faktör olarak işlev görmektedir ve gençlerin psikososyal sağlığını korumaya yardımcı olmaktadır (Smith ve McDonough, 2008).

Takım sporlarının aidiyet ve sosyal destek mekanizmaları üzerindeki etkisi, antrenörlerin tutumları, takım kültürü ve grup dinamikleri tarafından şekillendirilmektedir. Pozitif bir takım kültürü, katılımcılar arasında güvenin ve karşılıklı desteğin güçlenmesine, negatif davranışların (zorbalık veya dışlama gibi olumsuz davranışların) azalmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle takım sporları, yalnızca fiziksel performansı geliştiren bir etkinlik değil, aynı zamanda sosyal becerilerin ve psikolojik dayanıklılığın kazanıldığı bir sosyalizasyon ortamı olarak değerlendirilmektedir (Fraser-Thomas ve diğerleri, 2005; Bruner ve diğerleri, 2008).

Antrenör ve Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Şiddet ve Akran Zorbalığını Önleyici Rolü

Antrenörler ve beden eğitimi öğretmenleri, okul ve spor ortamlarında gençlerin sosyal etkileşimlerini yönlendiren merkezi aktörler olarak işlev görmektedir. Bu profesyoneller, fiziksel beceri gelişimi ile birlikte öğrencilerin sosyal davranışlarını şekillendiren tutum ve normların oluşturulmasında kritik bir rol üstlenmektedir. Zorbalığın önlenmesi bağlamında öğretmenlerin ve antrenörlerin farkındalıkları, müdahale stratejileri ve eğitimsel yaklaşımları, zorbalık davranışlarının görülme sıklığını belirleyen temel etkenler arasında yer almaktadır (Sağın, Uğraş ve Güllü, 2022).

Antrenörler, spor takımlarında grup kültürünün ve davranış normlarının inşasında belirleyici rol oynamaktadır. Araştırmalar, antrenörlerin zorbalık önleme stratejilerinin; oyuncular arasında saygı, fair-play ve dayanışma

değerlerinin sistematik biçimde öğretilmesi, disiplin uygulamaları, takım bütünlüğü ve liderlik davranışlarının güçlendirilmesi üzerine odaklandığını göstermektedir (Karafil ve Pehlivan, 2025). Bu yaklaşımlar, zorbalığın takım ikliminin iyileştirilmesini ve sosyal ortamın düzenlenmesini gerekli kılmaktadır.

Beden eğitimi öğretmenlerinin zorbalığı önleyici rolleri, öğrencilerin karşılaştığı zorbalık türlerini tanıma, nedenlerini analiz etme ve çözüm önerileri geliştirme süreçleriyle doğrudan ilişkilidir. Öğretmenler, akran zorbalığının ortaya çıkmasında öğretmen müdahalesi, ortam düzenlemeleri ve öğrenci ilişkilerinin önemine dikkat çekerek; beden eğitimi dersleri ve spor etkinliklerinin öğrencilerin kurallara uyumunu kolaylaştırarak zorbalık davranışlarının önlenmesine katkı sunduğu ifade edilmiştir (Bingöbalı, Akbuğa ve Yücel, 2024).

Araştırmalar, beden eğitimi öğretmenlerinin özerklik destekleyen bir öğretim yaklaşımı benimsemelerinin, öğrenciler tarafından olumlu algılandığını ve zorbalık davranışlarının azalmasına yardımcı olduğunu göstermektedir. Kontrollü ve otoriter öğretim yaklaşımları ise öğretmen-öğrenci ilişkisini zayıflatarak grup içi gerginliği artırmakta ve zorbalık davranışlarının görünürlüğünü yükseltmektedir (Montero-Carretero ve Cervelló, 2020)

Spor Katılımının Öfke Kontrolü ve Davranış Düzenleme Becerilerine Katkısı

Spora katılım, gençlerin psikososyal gelişiminde etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir. Özellikle ergenlik döneminde, öfke kontrolü ve davranış düzenleme becerileri bireyin sosyal uyum ve akademik performansı açısından kritik bir rol oynamaktadır. Araştırmalar, düzenli spor faaliyetlerine katılan gençlerin, duygusal tepkilerini yönetme ve davranışlarını kontrol etme kapasitelerinde belirgin artışlar gösterdiğini ortaya koymaktadır (Wang, Chen, Gou ve Han, 2025). Bu durum, sporun bilişsel ve duygusal düzenleme süreçlerini de desteklediğini göstermektedir.

Spor katılımının öfke ve saldırganlık üzerindeki etkisi, yapılan sistematik incelemelerle desteklenmektedir. Araştırmalar, spor müdahalelerinin gençlerde düşmanca tutumları azaltma ve öfke tepkilerini düzenleme kapasitesini artırma yönünde etkili olduğunu göstermektedir (Wang diğerleri, 2025). Spor türü ve yapısal özellikler, bu etkinin düzeyini belirleyen önemli faktörler arasında yer almakta olup, temas içeren sporlar ile temas içermeyen sporlar arasında öfke kontrolüne yönelik farklılıklar gözlemlenmektedir. Buna ek olarak spor katılımı, gençlerde davranışsal kontrol ve öz-düzenleme becerilerinin gelişimini de desteklemektedir. Devamlı spor faaliyeti gösteren çocuklarda duygu algılama, duygu yönetimi ve empati gibi becerilerde artış gözlemlenmektedir. Bu

gelişmeler, öfke ve diğer yoğun duygusal tepkilerin yönetiminde daha etkili stratejiler geliştirmelerine olanak sağlamaktadır (Fernandes ve diğerleri, 2024). Böylece spor, gençlerin sosyal etkileşimlerde karşılaştıkları çatışma ve stresli durumlarda uygun tepkiler üretmelerine katkı sunmaktadır. Spor katılımının psikososyal etkileri, bilişsel kontrol, öz disiplin ve geri bildirim alma gibi deneyimler aracılığıyla desteklenmektedir. Bu süreçler, gençlerin planlı ve kontrollü davranışlar geliştirmesine zemin hazırlamakta ve duygusal tepkilerin yönetiminde esneklik kazandırmaktadır (Acar ve Serin, 2025).

Okul Temelli Spor Programlarının Zorbalık Önleme Uygulamaları

Okul temelli spor programları, öğrencilerin sosyal ilişkilerini güçlendirmek ve zorbalık davranışlarını azaltmak amacıyla geliştirilmiş müdahalelerdir. Araştırmalar, bu programların öğrenciler arasında zorbalık davranışlarını azaltmada etkili olduğunu göstermektedir. Gaffney, Ttofi ve Farrington (2021) tarafından yapılan bir araştırmada, okul temelli spor programlarına katılan öğrencilerde hem zorbalık yapan hem de zorbalığa maruz kalan davranışlarında belirgin düşüşler gözlemlenmiştir.

Okul temelli spor programları, okulun sosyal ve duygusal iklimini geliştirmek amacıyla bütünsel bir yaklaşımla tasarlanmaktadır. Başarılı programlar, öğretmen ve okul personeli eğitimi, öğrencilere zorbalık farkındalığı kazandırma, akran ilişkilerini güçlendirmeye yönelik beceri eğitimleri ve aile katılımını kapsamaktadır (Gaffney, Ttofi ve Farrington, 2021).

Spor ve oyun temelli müdahaleler, okul temelli zorbalık önleme programlarının önemli bir bileşeni olarak işlev görmektedir. Yapılandırılmış fiziksel etkinlikler, öğrenciler arasında iş birliği, adil oyun kuralları ve çatışma çözme becerilerinin gelişmesini desteklemektedir. Playworks programı uygulanan okullarda, öğrencilerin kapsayıcı davranış sergileme oranları artmakta ve zorbalık davranışları azalmaktadır (Playworks, n.d.).

Bilişsel ve davranışsal becerilerin geliştirilmesi, zorbalık önleme programlarının merkezinde yer almaktadır. Programlar, öğrencilerin empati, duygusal farkındalık ve çatışma çözme becerilerini güçlendirmeyi hedeflemekte ve bu beceriler, öğrencilerin olumsuz sosyal etkileşimlerde uygun tepkiler geliştirmesine katkı sağlamaktadır (Uysal Toraman, Dağhan ve Kısa, 2021).

Okul temelli spor programları, okulun sosyal yapısına uyum, öğretmen ve personelin yeterli eğitim alması ve programın süreklilik ile izlenmesine bağlı olarak artmaktadır. Okul yöneticileri, öğretmenler ve ailelerin koordineli çalışması, programın sürdürülebilirliğini ve etkinliğini desteklemektedir (Gaffney, Ttofi ve Farrington, 2021).

Dijital Zorbalık ve Spor Topluluklarının Çevrim İçi Sosyal Etkisi

Dijital ortamlar, gençlerin sosyal etkileşimlerini önemli ölçüde dönüştürmüş ve çevrim içi zorbalık davranışlarını görünür hâle getirmiştir. Sosyal medya ve çevrim içi spor toplulukları, bireylerin kimliklerini ifade ettiği, fikirlerini paylaştığı ve grup aidiyeti geliştirdiği ortamlar olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak bu ortamlar, aynı zamanda zorbalık, aşağılayıcı yorumlar ve dışlayıcı davranışların ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır (Kowalski, Limber ve Agatston, 2019).

Spor topluluklarının çevrim içi platformlarda oluşturduğu sosyal etkileşim, gençlerin davranışlarını hem olumlu hem olumsuz biçimde etkileyebilmektedir. Katılımcıların birbirine destek olabileceği ve grup dayanışması geliştirebileceği yapılar, sosyal destek ve aidiyet duygusunu güçlendirmektedir.

Öte yandan, çevrim içi spor topluluklarında rekabet, başarı odaklı paylaşımlar ve anonim etkileşim olanakları, zorbalık davranışlarının tetiklenmesine katkıda bulunabilmektedir. Araştırmalar, çevrim içi spor gruplarında şiddet içerikli mesajların, dışlayıcı yorumların ve taciz davranışlarının, bireylerin psikososyal gelişimini olumsuz etkilediğini ve çevrim içi güvenlik algısını azalttığını göstermektedir (Hinduja ve Patchin, 2014).

Dijital zorbalıkla mücadelede spor toplulukları, sosyal normların belirlenmesi, davranış kodlarının oluşturulması ve moderasyon süreçlerinin uygulanması gibi önleyici stratejiler geliştirmektedir. Bu stratejiler, katılımcılar arasında empati ve sorumluluk bilincinin geliştirilmesini desteklemekte ve çevrim içi ortamın güvenliğini artırmaktadır (Kowalski ve diğerleri, 2019).

SONUÇ

Spor, gençlerin sosyal ve duygusal gelişiminde güçlü bir araç olarak öne çıkmaktadır. Düzenli spor katılımı, gençlerin empati, iş birliği ve özgüven becerilerini güçlendirerek şiddet ve akran zorbalığı risklerini azaltmaktadır. Takım sporları ve yapılandırılmış fiziksel etkinlikler, öğrencilerin olumlu sosyal normlar geliştirmesine, çatışmaları uygun biçimde çözmesine ve grup aidiyetini deneyimlemesine imkân tanımaktadır.

Okul ve toplum temelli spor programları, gençlerin sosyal becerilerini destekleyen ve zorbalığı önleyen ortamların oluşturulmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu programlar, yalnızca fiziksel aktivite sunmakla kalmayıp, gençlerin davranışlarını ve sosyal etkileşimlerini yönlendiren bir eğitim ve gelişim mekanizması işlevi görmektedir.

Sonuç olarak, sporun gençlerde şiddet ve akran zorbalığını önlemedeki sosyal rolü, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu etkiler yaratmakta, güvenli ve kapsayıcı sosyal ortamların oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

Kaynakça

- Acar, G. ve Serin, K. (2025). Sports and psychological resilience: The key role of sports for children. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 18-35.
- Agatston, P. W., Limber, S. ve Kowalski, R. M. (2012). *Cyberbullying: Bullying in the digital age* (pp. 96-125). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Agnew, R. (2017). Building on the foundation of general strain theory: Specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency. In *Recent developments in criminological theory* (pp. 311-354). Routledge.
- Arslan, S. Ö. ve Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218-227.
- Bandura, A. ve Walters, R. H. (1977). *Social learning theory* (Vol. 1, pp. 33-52). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-hall.
- Bingöbalı, A., Akbuğa, T. ve Yücel, A. S. (2024). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin bakış açısıyla akran zorbalığı. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 13(1), 17-27.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard university press.
- Bruner, M. W., Munroe-Chandler, K. J. ve Spink, K. S. (2008). Entry into elite sport: A preliminary investigation into the transition experiences of rookie athletes. *Journal of applied sport psychology*, 20(2), 236-252.
- Camiré, M., Trudel, P. ve Forneris, T. (2014). Examining how model youth sport coaches learn to facilitate positive youth development. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 19(1), 1-17.
- Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J. ve Payne, W. R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: informing development of a conceptual model of health through sport. *International journal of behavioral nutrition and physical activity*, 10(1), 98.
- Espelage, D. L. ve Swearer, S. M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here?. *School psychology review*, 32(3), 365-383.
- Fernandes, H. M., Costa, H., Esteves, P., Machado-Rodrigues, A. M. ve Fonseca, T. (2024). Direct and indirect effects of youth sports participation on emotional intelligence, self-esteem, and life satisfaction. *Sports*, 12(6), 155.
- Fraser-Thomas, J. L., Côté, J. ve Deakin, J. (2005). Youth sport programs: An avenue to foster positive youth development. *Physical education & sport pedagogy*, 10(1), 19-40.
- Gaffney, H., Ttofi, M. M. ve Farrington, D. P. (2021). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying perpetration and victimization:

- An updated systematic review and meta-analysis. *Campbell systematic reviews*, 17(2), e1143.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2014). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Corwin press.
- Holt, N. L., Deal, C. J. ve Pankow, K. (2020). Positive youth development through sport. *Handbook of sport psychology*, 429-446.
- Hong, J. S., Espelage, D. L. ve Sterzing, P. R. (2017). Understanding the antecedents of adverse peer relationships among early adolescents in the United States: An ecological systems analysis. *Youth & Society*, 49(8), 999-1022.
- Kafalı, O. (2024). Examining the Relationship Between Teachers' School Climate and Their Attitudes Towards School Bullying: Öğretmenlerin Okul İklimi ile Okul Zorbalığına İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Journal of Management and Educational Sciences*, 3(4), 370-379.
- Karafil, A. Y. ve Pehlivan, E. (2025). Building a Safe Sports Environment: Coaches' Strategies for Peer Bullying Prevention. *Journal of Prevention*, 46(6), 867-885.
- Maden, H. ve Çınar, H. ve Maden, Ö. (2025). Okullarda akran zorbalığı: Literatür taraması. *UPUES Journal*, 2(1), 69-95.
- Montero-Carretero, C. ve Cervelló, E. (2020). Teaching styles in physical education: A new approach to predicting resilience and bullying. *International journal of environmental research and public health*, 17(1), 76.
- Petitpas, A. J., Cornelius, A. E., Van Raalte, J. L. ve Jones, T. (2005). A framework for planning youth sport programs that foster psychosocial development. *The sport psychologist*, 19(1), 63-80.
- Playworks. (n.d.). *Research reveals Playworks reduces bullying*. Mathematica Policy Research report. <https://www.playworks.org/news/research-reveals-playworks-reduces-bullying> Adresinden alınmıştır.
- Sağın, A. E., Uğraş, S. ve Güllü, M. (2022). Bullying in physical education: Awareness of physical education teachers. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 95(1), 40-53.
- Smith, A. L ve McDonough, M. H. (2008). Peers. In A. L. Smith & S. J. H. Biddle (Eds.), *Youth physical activity and sedentary behavior: Challenges and solutions* (pp. 295-320). Human Kinetics.
- Toraman, A. U., Dağhan, Ş. ve Kısa, Ö. (2021). Akran zorbalığını önlemede okul tabanlı müdahale programları: Sistematik derleme. *Humanistic Perspective*, 3(2), 359-399.
- Wang, H., Chen, S., Gou, W. ve Han, X. (2025). Impact of sports interventions on aggressive behavior among adolescents: a systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 16, 1697324.

Weiss, M. R. ve Smith, A. L. (2002). Friendship quality in youth sport: Relationship to age, gender, and motivation variables. *Journal of sport and exercise psychology*, 24(4), 420-437.